

ÚVODNÍK/EDITORIAL

SAMUEL ABRAHÁM

Úvod tohto čísla mala tvoriť diskusia o fenoméne ŠtB medzi slovenskými intelektuálmi, ktorí v prvých mesiacoch po revolúcii zohrali významnú úlohu – niektorí aj tým, že sa našli na zozname ŠtB. Stretnutie sa uskutočnilo, prehrmelo a záznam z diskusie sa stále autorizuje. Dúfame, že v nasledujúcom čísle vyjde spolu s diskusiou o Slovensku v roku 2002, ktorú navrhli debatujúci ako prirodzené pokračovanie dialógu o ŠtB. Známe klíšé, že „všetko zo všetkým súvisí“, na Slovensku jednoducho funguje, keďže málokto problémy sa pamätajú, pomenúvajú, prediskutujú, a takmer nikdy neriešia. Všetko sa odsúva do neurčita, však dnes na to nie je správna doba ani čas. Nie je to špecifický slovenský fenomén, no u nás sa to uplatňuje s nevidanou dôslednosťou.

Profil v tomto čísle je venovaný J. - P. Sartrovi, ktorého hviezda postupne zapadá aj ako filozofa aj intelektuála (teda toho, kto je angažovaný v politickom a spoločenskom živote). Stále hrané a uznávané sú jeho divadelné hry, ktoré považoval za predĺženú ruku a súčasť svojej filozofie. Táto reakcia na Sartrove dielo a činy nie je prekvapujúca. Takmer štyri desaťročia po druhej svetovej vojne dominoval na európskej intelektuálnej scéne a žiadne významné témy či problémy, ktoré zažívala rozdelená Európa a prudko sa meniaci svet nezostali bez jeho komentára či zaangažovania sa. Sartre často menil svoje postoje (hoci tvrdil, že mení sa svet a nie on) a jeho existenciálna filozofia bola čoraz viac ovplyvnená koketovaním s komunistickou ideológiou. To ho postupne odcudzovalo od celej generácie radikálov zo šesťdesiatych rokov, ktorých časť sa posunula doprava, druhá sa uzavrela do postmoderných diskurzov a zvyšok sa znechutene prizeral na realizáciu komunistickej ideológie v praxi – napr. reálny socializmus v našich končinách.

Jednoducho nastala únava z myšlienok a angažovanosti ľavicového intelektuála, ktorý, mimo iného, v určitom období obdivoval Stalina, Mao, či Fidela Castra a niektorí mu vyčítali aj jeho správanie počas vojny (pozri článok B.-H. Lévyho). Intelektuál sartrovského typu už prestal byť žiadaný či braný vážne, pretože svet už neverí

The beginning of this issue was to commence with a transcription of a roundtable discussion about the legacy of the Communist secret police as a continuation of the topic from the previous issue. The discussants were four Slovak intellectuals who were prominent immediately after fall of communist regime in 1989 and some of them were found on the list of secret police informers. The meeting – a stormy but fascinated event – took place and the participants are still authorizing the transcription. We hope we will be able to publish it in the next issue along with a discussion about Slovakia in 2002, a debate suggested by the same debaters as a continuation of the secret police discussion. The reason is that in Slovakia everything is interconnected and interrelated because only a few problems are resolved, discussed or even remembered properly. Procrastination of solving any problem is enormous and a usual excuse is given that currently is not proper timing to attend these issues. This is not a specifically Slovak phenomenon but in Slovakia it is practiced with remarkable consistency.

A profile in this issue is dedicated to a French philosopher, Jean Paul Sartre, whose influence as a thinker and intellectual (someone who is actively engaged in political and social discourse) has been on the decline in the recent years. Still performed and respected are his theater plays that he, however, considered as an extension and application of his philosophy. Such a posthumous reaction to his work is not surprising. He dominated the intellectual European scene almost for four decades after the World War Two and no important themes or problems that divided Europe and rapidly changing world could escape his sharp pen or even involvement. Sartre often changed his positions (though he claimed that what was changing was not him but the world) and his existentialist philosophy was increasingly gripped with Marxist ideology. That gradually alienated him from a whole generation of radicals from the 1960s some of whom shifted to the right, some became entrapped in postmodern discourses and the rest watched with disdain and disgust the implementation of the communist ideology in reality – for example the cynical post

v nejakú formu raja na zemi a preto nehľadá riešenia na univerzálne témy. Dnešný intelektuálny diskurz – ak sa vôbec nejaký vedie – sa sústreďí na individuálne či skupinové práva alebo prežitie ľudského druhu. Keďže absentuje viera či presvedčenie o možnosti univerzálneho riešenia dnešného stavu sveta, neexistuje ani filozoficko-politický idealizmus, ktorý má platnosť len a len univerzálne. V roku 1975 Sartre v rozsiahlom interview, ktorého veľkú časť uverejňujeme, povedal:

Aby sa vytvorila spoločenská harmónia, musí človek úplne existovať pre svojho blížneho, ktorý musí rovnako úplne existovať preňho. Dnes to nie je možné dosiahnuť, ale som toho názoru, že sa tak stane, keď sa uskutoční zmena ekonomických, kultúrnych a citových vzťahov. A to tak, že v prvom rade sa odstráni materiálny nedostatok, ktorý je podľa mňa základom všetkých minulých a súčasných antagonizmov medzi ľuďmi.

Môžete sa zasmiať naivite už slepého intelektuála na sklonku jeho života alebo si môžete povedať, tak ako autor týchto riadkov, že Sartre má v podstate pravdu. No prenaivné by bolo, keby som si zároveň nepovedal – no a čo, že má Sartre pravdu; akú praktickú výpovednú hodnotu má dnes takýto názor? Ako sa to retrospektívne líši napríklad od nádejí v spasenie ľudstva Ježiša z Nazaretu, celej rady utopistov v dejinách, či povedzme ideálov kvetinkových hippies zo šesťdesiatych rokov? Sartrove slová vyznievajú ako z iného sveta v dnešnom cynickom svete, kde západný liberálno- a sociálno-demokratický svet horúčkovito hľadá argumenty, ako sám sebe odôvodniť, prečo sa mení na pevnosť proti invázii tých, ktorí žijú v mizérii alebo sa jednoducho chcú stať súčasťou západnej civilizácie. Zároveň však v čoraz väčšmi dešperátnom západnom svete konfrontovanom s náboženským fundamentalizmom, ktorý považuje každý pokus o dialóg za pokračovanie vojny západu proti sebe – len inými prostriedkami...

V Sartrovi sa však môžu nájsť budúce generácie – jeho dielo je rozsiahle a členité; môžu sa inšpirovať v jeho angažovanosti, úprimnosti a v odmietnutí rezignovať pred problémami tohto sveta. Niektorých budúcich radikálnych idealistov môže osloviť Sartrove vyznanie v citovanom interview: „v pozadí každej [mojej] chyby stálo, že som nebol dosť radikálny“.

1968 socialism in Czechoslovakia.

Simply, there came a point, a certain fatigued from the words, thought and engagement of a leftist intellectual who at some point admired Stalin, Mao or Fidel Castro and some looked down upon him for his behaviour during the World War Two (see the article by B.-H. Lévy). An intellectual of Sartre's type ceased to be in demand or taken seriously because a vast majority of people no longer believes is some form of paradise on earth and thus does not seek any solutions with universal applicability. Contemporary intellectual discourse – if there is any – concentrates on individual or group rights or the survival of the human kind. Considering that the conviction is absent about the possibility of universal solutions of today's plight of the world, absent is also philosophic-political idealism that by definition must be valid universally. In 1975, Sartre in an extensive interview part of which we reprint said:

In order to create a social harmony, a human being must fully exist for his or her companion that in turn must be equally dedicated. It is impossible to achieve it today but, according to my opinion, this will be realized once economic, cultural and emotional relations will alter. Namely, after there will be removed material deprivation that is, to my mind, the source of all past or current antagonisms among the people.

You can smile at the naiveté of an aging and blind intellectual towards the end of his life or you can say, as does the author of these lines, that Sartre was basically right in that statement. However, I would be very naive if I do not add as well that – so what that Sartre was right? What practical value has such a statement today? In retrospect, how does it differ from hopes in salvation of the humankind by Jesus from Nazareth, the whole line of utopian thinkers in history or, for that matter, from the idealism of the Hippies from the 1960s? Sartre's words sound like coming from a different world from ours where, on the one hand, today's cynical Western liberal and social-democratic countries desperately search for arguments in order to justify themselves why is it turning into a fortress against the invasion of those that live in misery, or simply want to become part of the Western civilization. On the other hand, we can observe today a panic stricken Western world facing religious fundamentalism that views any attempt by the West to carry on dialogue as a

Ak Simone de Beauvoir stála v tieni Jeana-Paula Sartra počas ich dlhého spoločného životného, filozofického a intelektuálneho partnerstva, tak táto ich pozícia sa postupne obracia. Ako zdôrazňuje Michael Walzer v knihe Spoločenstvo kritikov, jej význam nemá ťažisko vo filozofii, kde vskutku Sartre bol jej mentor, ale v brilantnej kritike spoločenských problémov. Ona sama sa nepovažovala za filozofku, pretože, ako odpovedala v interview z roku 1979:

Pre mňa je filozof niekto ako Spinoza, Hegel či Sartre. Niekto, kto vybuďoval veľký systém a nie niekto, kto jednoducho má v obľube filozofiu a môže ju učiť, porozumieť jej a vie ju používať pri písaní svojich vedeckých prác. Filozof je niekto, kto vskutku vybuďuje filozofický systém. A to som ja neurobila. Keď som bola mladá, rozhodla som sa, že to nie je to, čo chcem robiť.

Z tohto hľadiska má S. de Beauvoir určite pravdu, nevytvorila žiaden filozofický systém, no doba takýchto univerzálnych systémov je vec minulosti. A dôvod nie je len postmoderná filozofia, ktorá si zakladá na popretí akéhokoľvek filozofického systému. V dnešnom svete sa myšlienky váženého a vážneho zástupu múdrych filozofov zdajú irelevantné. Filozofi dnes čoraz menej ponúkajú riešenia univerzálnych problémov moderného sveta. Sústredia sa na rôzne formy mocenských vzťahov alebo na svoje subjektívne vnímanie a pochopenie sveta cez jazyk či cez fungovanie ľudského mozgu. Vytvárajú nové vedné disciplíny a mnohí sa postupne dištancujú od toho, aby boli vôbec nazývaní filozofmi.

V tejto novej konštelácii, kde identifikovanie a analýza problémov sú dôležitejšie ako ich riešenia, sa výrazne posilnilo postavenie Simone de Beauvoir ako kritičky, ktorá o.i. analyzovala postavenie starých ľudí v modernej spoločnosti, zmapovala a hľadala východiská, ako prekonať nerovnú spoločenskú pozíciu, v ktorej sa nachádzajú ženy. Ako píše Walzer, de Beauvoir bola medzi prvými, ktorá „identifikovala starších mužov a ženy ako obeť v spoločnosti, ktorá je fixovaná na mladosť, moc, a efektívnosť“. Ešte významnejšia je jej analýza postavenia žien v spoločnosti v knihe Druhé pohlavie, ktorá podľa Walzera ovplyvnila viacej životov a iniciovala viacej debát a dišputácie ako čokoľvek, čo napísal Sartre.

continuation of war against itself only using other means...

Sartre may still become a source of inspiration for the future generations – his oeuvre is extensive and diverse. Young people in the future could be inspired by his passionate engagement for the things he believed in, by his sincerity and openness and the refusal to give up fight while facing the pressing problems of this world. Some of the future radicals might be incited by Sartre's admission from in the same cited interview: "the source of every one of my mistakes was the fact that I was not radical enough."

If Simone de Beauvoir had stood in the shadow of Jean Paul Sartre throughout their long, personal and intellectual partnership, this position has been gradually reversed. As Michael Walzer stresses in the chapter on S. de Beauvoir in his book The Company of Critics, her importance does not dwell in philosophy where, indeed, Sartre was her mentor, but rather in her brilliant analysis and critique of social problems. She herself did not consider herself a philosopher. As she responded in an interview from 1979:

For me, a philosopher is someone like Spinoza, Hegel, or Sartre; someone who has built a great system, and not simply someone who likes philosophy, who can teach it, understand it, and who can make use of it in essays. A philosopher is somebody who truly builds a philosophical system. And that, I did not do. When I was young, I decided that it was not what I wanted to do.

From this point of view S. de Beauvoir is certainly right. She has not formulated any philosophical system but then the eras of such philosophical systems is long past. And this is not only thanks to the postmodern philosophy that shuns from any system. In the present-day era, ideas and philosophical systems of this respected and serious line of thinkers seems no longer that relevant. Philosophers today offer less and less solutions of universal problems of the contemporary world. They either study various manifestations of power relations or focus on their subjective perceptions and comprehension of reality using as their main tool language and the functioning of human brain. They often create new scientific disciplines and many of them even refuse to be called philosophers.

In this new constellation where identification

Dielo S. de Beauvoir je síce považované za základ moderného feminizmu, no jej analýzy sa podstatne líšia od mnohých názorov radikálnych feministiek. V jej diele nenájdete oslavu ženskej sexuality, materstvo považuje za vec, ktorá ženu zotročuje. Pre S. de Beauvoir je dôležité, aby ženy vstúpili a uspeli vo svete, ktorý síce formovali muži, no následná emancipácia už musí dávať rovnaké šance či mužom či ženám v politike, biznise, v akademickom živote, v literatúre. Akékoľvek zdôrazňovanie a kultivovanie rozdielnosti medzi pohlaviami je cesta späť k zotročeniu žien, odpovedá de Beauvoir v interview z roku 1982 [a return to the enslavement of women].

Kniha Druhé pohlavie by mala byť povinným čítaním pre všetkých anti-feministov, aby pochopili zložitú a rozmanitú postavu žien v modernej spoločnosti. Rovnako však aj pre tých, ktorí sa trápia a snažia sa pochopiť rôzne formy diskriminácie žien, ktoré sú chronické a pretrvávajú aj v našej spoločnosti.

V anglickej prílohe *Artes Liberales* si môžete prečítať vynikajúcu esej Elisabeth Coleman z Bennington College (USA) o liberálnom vzdelávaní.

Po čase opäť uverejňujeme recenzie študentov a vyzývame študentov, aby posielali svoje recenzie, pretože by sme chceli túto rubriku vydávať pravidelne.

and analysis of (global) problems is more important than their solution, has amplified substantially the position of Simone de Beauvoir as a social critic who, among other things, analyzed the position and location of elderly people in modern society as well as covered and tried to find solution in order to overcome unequal position of women. As Walzer writes, de Beauvoir was among the first who recognized the "elderly men and women as victims of a society fixated on youth, power, and efficiency". Even more important is her analysis of the condition of women in society in her book The Second Sex which, according to Walzer, "has touched more lives and started more arguments than anything [Sartre] ever wrote".

The thoughts of S. de Beauvoir has been considered as the foundation of modern feminism, however, her analyses differs considerably from the views of numerous modern feminist thinkers. You will not find in her works any celebration of woman sexuality and she considers motherhood as something that enslaves woman. For S. de Beauvoir what is important is that women enter and succeed in the world that was formed and defined by men. However, the subsequent emancipation must provide equal opportunity both to men and women in politics, business or academia. Any attempt to stress and cultivate the differences between the sexes is "a return to the enslavement of woman" as she said in an interview from 1982.

The book The Second Sex should be a required reading for all those antifeminists in order to comprehend the complexity and diversity of the condition and of the views of this condition of women in modern society. Those who are concerned and wish to better understand the various discrimination experienced by woman that are chronic and survive also in our society should also read it.

In the *Artes Liberales* supplement published in English you can read an excellent essay about liberal education given at the 3rd Educational Leadership Conference in Warsaw (2000) by President of Bennington College, Elisabeth Coleman.

Also published are book reviews of students from the Society from Higher Learning based in Bratislava. Here I also ask other students, wherever you are, to send the book reviews because we plan to publish this section regularly.